

TERUG NAAR DE EILANDEN. De manier waarop de CCP nationalisme via het onderwijs en de media cultiveert, suggereert een relatie tussen het autoritaire politieke systeem, nationalisme en het beleid in de Zuid-Chinese Zee. Frans-Paul van der Putten legt echter een interessante vraag op tafel: "Zou een democratisch China iets anders doen?" Hij spreekt zelf de verwachting uit dat een democratisch China weleens hetzelfde zou kunnen doen. Bij onderzoekers bestaat de assumptie dat onstabiele regimes sneller grijpen naar nationalisme. Analisten verschillen van mening over de stabiliteit van het communistische regime, maar dat er momenteel relatief veel onzekerheid heerst, lijkt zeker (zie bijvoorbeeld de economische problemen, de beurskrach en de felle anti-corrupciecampagne). Scherper optreden in de Chinese Zeeën kan als afleiding van die binnenlandse onrust worden gezien. Zoals eerder in deze serie vastgesteld, toont de CCP zich een meester in het pragmatisch gebruik van ideologieën. Het is echter moeilijk om te weten wat de CCP of de Chinezen echt vinden: opiniepeilingen zijn in een autocratie niet vaak op een openbare website te vinden en demonstreren is er geen mensenrecht. Een recent onderzoek van Andrew Chubb (southseaconversations.wordpress.com) van de Universiteit van West Australië, gebaseerd op interviews met 1.400 Chinezen in 2013, toont echter aan dat jonge Chinezen weliswaar nationalistischer zijn dan voorgaande generaties, maar tegelijkertijd minder oorlogszuchtig. Hoewel een groot deel van de Chinezen van mening is dat de eilanden bij China horen, zijn er maar weinig bereid om daarvoor een oorlog te voeren. De CCP zou zelfs weleens als een stop op nationalistische gevoelens onder de 'gewone' man op straat kunnen fungeren. De CCP controleert demonstraties streng: het regime staat soms demonstraties toe om de bevolking stoom te laten afblazen, maar bijvoorbeeld ook als drukmiddel om het eigen buitenlands beleid te ondersteunen. Maar nationalistische demonstraties worden ook in de kiem gesmoord als ze het regime even niet goed uitkomen. Pragmatisme dicteert dat soms diplomatieke of economische belangen boven de nationalistische ideologie worden geplaatst. Dat zie je bijvoorbeeld terug in de demonstraties tijdens eerdere crises over de Diaoyu-eilanden

in de jaren negentig. Hoewel Japanse activisten tot twee keer toe een vuurtoren op de Diaoyu-eilanden optrokken, onderdrukte de CCP anti-Japanse protesten, omdat Japanse steun nodig was voor het vinden van een diplomatieke uitweg uit het internationale isolement waarin China na de bloedige afloop van de protesten op het Plein van de Hemelse Vrede in 1989 terecht was gekomen. Interessant is ook hoe de machthebbers in Peking zullen reageren op de uitkomst van de aanstaande verkiezingen (in januari) in Taiwan. Daar gaan de voorstanders van een onafhankelijk Taiwan in alle peilingen ruim aan kop. Accepteert het autoritaire Chinese bewind dat het via democratische weg zijn grip op Taiwan kwijtraakt? ■

VOLGENS VERSCHILLENDE ANALISTEN zal het conflict in de Chinese Zeeën nooit worden opgelost. Zowel de Noord- als Zuid-Chinese Zee zijn het toneel van een machtsstrijd waarin geen van de spelers thuis kan blijven: cultuur, economie, ideologie en politiek spelen allemaal hun rol. Het Chinese nationalisme is zeker geen onbelangrijk element in die strijd: enerzijds beperken anti-buitenlandse (met name anti-Japanse of anti-Amerikaanse) demonstraties de speelruimte voor de CCP, anderzijds stellen die demonstraties de leiders in Peking in staat om 'good cop' te spelen. Het uitgebreide propagandasysteem en de controle over de media stellen de CCP in staat nationalisme te voeden. Nationalisme is dus zowel een bedreiging als een kans voor het communistische regime: als het President Xi lukt om zichzelf te positioneren als de leider die kolonialistische rekeningen vereffent, dan kan dat zijn bewind legitimeren. Maar als onder zijn bewind de Chinese claim op de eilanden verwatert, dan zal hij worden gezien als de leider met zwakke knieën die de nationale belangen heeft verkwaanseld. De laatste Qing-keizer weet hoe het dan met je afloopt. Vooralsnog kunnen Chinezen de CCP niet via de stembus afrekenen op hun buitenlands beleid. Dat maakt nationalisme volgens Nicholas D. Kristoff van *The New York Times* 'a particularly interesting force in China'.

Robbert Smet is senior adviseur public affairs bij de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen. Hij schrijft over Azië en politiek voor de blog PoliticalMinds.

■ President Xi ontmoette de Taiwanese president Ma onlangs in Singapore. Hoewel beiden een andere boodschap mee naar huis nemen, is het interessant te zien dat China zijn middelen aanpast aan veranderingen in de omgeving.

BOEKRECENSIE

Met Haagse invloeden legt Tom-Jan Meeus 'the story behind the story' van de Nederlandse politiek bloot. Enkele hoofdstukken doen hunkeren naar meer, maar Meeus' aversie van populisme zit een neutraal beeld weleens in de weg.

door Han van Nieuwaal

Hoe de Nederlandse politiek echt werkt

DRIE JAAR LANG onderzocht politiek columnist Tom-Jan Meeus op wie men moet letten om 'Den Haag' te begrijpen. In *Haagse invloeden* presenteert hij de bevindingen. Nadat Meeus in het voorwoord stelt dat hij de onbekende mensen kan aanwijzen die Haagse invloed hebben, is het even schrikken als het eerste hoofdstuk volledig gewijd wordt aan de PVV en haar (ex-)medewerkers: bijna dertig pagina's over wat er allemaal rammelt aan de partij. Met als belangrijkste conclusie dat Wilders een zwakke leider is, maar als politieke eenling ook een trendsetter.

Politiek solisme is niet de enige trend die Meeus ontwaart in Den Haag. Ook minipolitiek is er een. Partijen willen niet meer op hun 'eigen verhaal' inleveren en zetten zo het polderen onder druk. Het gevolg is, volgens Meeus, dat politiek een doelgroepenproject wordt. Doelgroepen die op hun beurt bespeeld worden volgens een andere trend, namelijk die van het reclamevoeren. Dit heeft tot gevolg dat het debat zoals men dat traditioneel kent, verdwijnt en wordt vervangen door zelfexpressie. Kamerleden die niet in staat zijn om eigen reclame te voeren, zijn hierdoor niet meer

in staat om zich te onderscheiden. Voormalig hoofd voorlichting van de vvd, Henri Kruithof, beaamt dat politiek steeds meer draait om beeldvorming. Hoe de beeldvorming ook feitelijk regeert, toont Meeus later in het boek. Daar beschrijft hij hoe Twitter, 'kereltjes van de radio', actualiteitenrubrieken, Ferry Mingelen, talkshows, woordvoerders (als wolven in schaapskieren) en reporters invloed hebben op de Haagse realiteit. Sommige politici struikelen erover, anderen weten ze handig te gebruiken. Toch schuift Meeus pas echt de Haagse gordijnen opzij als hij de lezer de wereld van lobbyisten en topambtenaren toont. Voor André Rouvoet en Wouter Bos blijkt een leven als lobbyist buiten de directe politieke schijnwerpers niet per se minder invloed te betekenen. Terwijl Niek Jan van Kesteren, meester in het vak, altijd krijgt wat hij wil en daarvoor door vriend en vijand wordt geroemd. Meeus ondervindt ook hoe de lobbybeunhazerij hoogtij viert en hoe dit intern onderwerp van kritiek is.

‘Het Nederlandse systeem van twee volledig herkiesbare Kamers brengt de politiek in ademnood’

DE MEEST PROMINENTE topambtenaren die door Meeus een gezicht krijgen, zijn Paul Huijts (secretaris-generaal bij Algemene Zaken) en Peter van Lieshout (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid). Meeus voert Boris Dittrich, Ab Klink en Jantine Kriens op om Huijts te ontsluiten: hij blijkt zijn succes te danken aan modern bestuur, openheid en warsheid van politieke machtsspelletjes. Peter van Lieshout, enige tijd nauw samenwerkend met Els Borst, blijkt eveneens een vakman. Hij begrijpt als geen ander dat werkelijke Haagse invloed vertrouwen op de lange termijn betekent, daarbij de lokroep van de media negerend, terwijl politici intern stukje bij beetje aan je ideeën wennen. De elegante wijze waarop Meeus de codes van Huijts en Van Lieshout kraakt, verdient daarbij zeker lof. *Haagse invloeden* biedt in sommige hoofdstukken ook een kijkje in meer bekende milieus. Bijvoorbeeld dat van personen die zich handig door verschillende partijen heen bewegen. Kay van de Linde kwam via de vvd en LPF bij Trots op Nederland terecht, terwijl Wouter Beekers via de SP en het CDA bij de ChristenUnie eindigde.

In hetzelfde hoofdstuk concludeert Meeus dat het Nederlandse systeem van twee volledig herkiesbare Kamers de politiek in ademnood brengt. En dat de democratie in het algemeen onder druk staat. Niet in de laatste plaats door de invloed van kapitaalcrachten op kandidatenlijsten. Maar daar blijft het niet bij wat Meeus' zorgen betreft. Hij vraagt zich ook af of de liberale politieke praktijk niet op het spel staat, of zou moeten staan. Hierbij schetst hij de Haagse politieke realiteit als een op drift geraakte ijsschots die is doorgesloten in liberaal denken. Een realiteit waarmee we zijn opgezadeld door Fortuyn en die steeds vaker gekaapt wordt door, meestal rechtse, politieke 'gelukszoekers' die het vooral moeten hebben van hun hoge entertainmentgehalte. In de tussentijd doen de traditionele partijen verwoede pogingen om aansluiting te houden.

Haagse invloeden
Tom-Jan Meeus (2015)

Amsterdam: Nieuw Amsterdam
ISBN 978 90 468 2033 9

Met 'De AIVD van binnenuit' blijkt Meeus het beste voor het laatst te hebben bewaard. Door oud-AIVD'er Kees Jan Dellebeke en Cees Wiebes, analist bij de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, wordt dit hoofdstuk een ware *pageturner*. Dellebeke blijkt de AIVD als een angstige, in zichzelf gekeerde club te beschouwen. Waar de parafencultuur heerst, loyaliteit altijd van één kant komt en managers de deskundigen, en daarmee expertise, verdringen. Wiebes doet op zijn beurt een boekje open over het belang dat de Amerikanen hebben bij Nederlandse inlichtingendiensten. En ook hij blijkt niet onverdeeld enthousiast over de autistische trekjes van de AIVD. Wat Meeus zelf betreft komt Ronald Plasterk er niet goed vanaf. Hij wordt afgebeeld als de verpersoonlijking van alles dat er mis is tussen inlichtingendiensten die zaken liever geheim willen houden en commissies of kamers die juist inzicht willen. Met de recente aanslagen in Parijs nog vers in het geheugen wint vooral dit laatste hoofdstuk behoorlijk aan lading en vraagt het erom Meeus' volgende project te worden.

IN HAAGSE INVLOEDEN komt Meeus zijn belofte goeddeels na. Er wordt regelmatig een boekje open gedaan over onzichtbare structuren en personen en hij geeft deze schimmen een gezicht. Echter, als er meer plaats zou zijn ingeruimd voor het blootleggen van deze Haagse structuren en personen, in plaats van aan Meeus' persoonlijke politieke duiding, dan zou dit boek nog aan kracht hebben kunnen winnen.

Han van Nieuwaal studeerde filosofie in Leiden en Istanbul. Hij werkt voor Het Portaal in Rotterdam.

‘Het debat zoals men dat traditioneel kent, verdwijnt en wordt vervangen door zelfexpressie’